

Obowiązki sprawcy podlegające negocjacom w ramach dobrowolnego poddania się odpowiedzialności w prawie karnym skarbowym

*Obligations of the perpetrator subject to negotiation as part
of voluntary submission to responsibility in penal fiscal law*

Abstract

The article characterizes the institution of voluntary submission to liability, a brief outline, characteristics and location in the Penal and Fiscal Code, legal problems.

Keywords

voluntary submission to liability, penal and fiscal code, punitive measure, refraining from punishing the perpetrator

1. Wprowadzenie

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w prawie karnym skarbowym to jedna z najbardziej charakterystycznych instytucji tej gałęzi prawa, która uregulowana jest w dwóch rozdziałach Kodeksu karnego skarbowego¹: w rozdziale 2 jako „zaniechanie ukarania sprawcy” oraz w rozdziale 16 jako „zezwoleń na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności”. Ponadto postępowanie to zgodnie z treścią art. 22 § 2 k.k.s. jest zaliczane do środków karnych. Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności należy do tradycyjnych instytucji polskiego prawa karnego skarbowego, znane było już w okresie międzywojennym, choć poprzednio występowało pod inną nazwą². W niniejszym opracowaniu analizie poddane zostaną właśnie te obowiązki, które podlegają negocjacom

¹ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz. U. z 2018 r., poz. 1958 ze zm.), dalej k.k.s.

² J. Sawicki, *Zaniechanie ukarania jako element polityki karnej w prawie karnym skarbowym*, Wrocław 2011, s. 185.

sprawcy z finansowym organem postępowania przygotowawczego. To one stanowią istotę fazy negocjacyjnej. W literaturze przedmiotu zwraca się jednak uwagę na pewne mankamenty i wątpliwości związane z konkretnymi regulacjami obowiązującymi w tym zakresie, które są istotne dla jednolitego stosowania instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności w postępowaniu karnym skarbowym.

2. Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w prawie karnym skarbowym

Przed wprowadzeniem nowelizacji ustawy z dnia 3 lipca 1998 roku dobrowolne poddanie się odpowiedzialności nazywane było dobrowolnym poddaniem się karze, jednakże w przywołanej noweli nastąpiła zmiana nazwy, która obowiązuje w nomenklaturze prawniczej do dziś. Instytucja ta ma tę zaletę, że wyrok sądu zezwalający na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności odnosi skutki jak prawomocne orzeczenie kończące postępowanie w sprawie karnej skarbowej, ale nie podlega on wpisowi do Krajowego Rejestru Karnego, tym samym nie daje piętna skazania³.

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest środkiem reakcji na czyn karny skarbowy, zastępujący typową represję karną, za pomocą którego kończy się większość spraw dotyczących wykroczeń skarbowych i przestępstw skarbowych o niezbyt dużym stopniu społecznej szkodliwości, popełnionych przez niegroźnych sprawców⁴. Takie rozwiązanie powoduje, że jest to korzystne zarówno dla sprawców, jak i społeczeństwa oraz interesów pokrzywdzonych podmiotów publicznoprawnych, które w związku z popełnionym czynem doznały uszczerbienia należności. W wyniku zastosowania dobrowolnego poddania się odpowiedzialności szybko odzyskuje się należne kwoty i to w pełnej wysokości bez dodatkowych kosztów związanych z przymusowym wyegzekwowaniem. Ponadto duże oszczędności powstają także w zakresie kosztów organów postępowania przygotowawczego oraz wymiaru sprawiedliwości⁵. Instytucja dobrowolnego poddania się odpowiedzialności jest swoistego rodzaju porozumieniem karnoprocesowym sprawcy i organu procesowego⁶. Jego istota polega na tym, że sam sprawca występuje do organu procesowego prowadzącego postępowanie przygotowawcze z określonym wnioskiem, a następnie ustala z tym organem wysokość kary

³ J. Sawicki, *Obowiązki sprawcy w ramach dobrowolnego poddania się odpowiedzialności*, „Przeгляд Prawa i Administracji” 2011, nr 85, s. 115.

⁴ V. Konarska-Wrzosek, [w:] V. Konarska-Wrzosek, T. Oczkowski, J. Skorupka, *Prawo i postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2010, s. 112-113.

⁵ J. Sawicki, *Zaniechanie...*, s. 85.

⁶ F. Prusak, *Postępowanie karne skarbowe*, Warszawa 2009, s. 308.

grzywny oraz rodzaj środków karnych podlegających przepadkowi⁷. Aby możliwe było wdrożenie procedury dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, sprawca musi uiścić w całości wymagalną należność publicznoprawną, jeżeli w związku z popełnieniem przestępstwa lub wykroczenia skarbowego nastąpiło uszczuplenie tej należności. Instytucja ta jest konstrukcją stosowaną w drodze zawarcia umowy procesowej między sprawcą a sądem.

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest konsensualnym sposobem zakończenia postępowania karnego skarbowego, gdyż jego zastosowanie uzależnione jest od sprawcy. Jego zgoda jest niezbędna do zastosowania tej instytucji⁸. W instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności wyróżnia się dwie fazy: negocjacyjną – w postępowaniu prowadzonym przez organ procesowy, oraz decyzyjną, która odbywa się przed sądem⁹.

W przypadku dobrowolnego poddania się odpowiedzialności istotę konsensualnego sposobu zakończenia postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe stanowi porozumienie pomiędzy sprawcą i finansowym organem postępowania przygotowawczego w przedmiocie treści składanego do sądu wniosku, a w konsekwencji także zapadającego w postępowaniu sądowym wyroku¹⁰.

Negocjacje sprawcy z finansowym organem postępowania przygotowawczego rozpoczynają się od momentu złożenia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Wniosek można zgłosić nie tylko w postępowaniu przygotowawczym przed finansowym organem postępowania, ale również w postępowaniu przed niefinansowym organem postępowania przygotowawczego bądź przed prokuratorem. W takim przypadku niefinansowy organ postępowania przygotowawczego (lub prokurator) obowiązany jest zgodnie z treścią art. 134 § 4 k.k.s. przekazać sprawę właściwemu finansowemu organowi postępowania przygotowawczego. W sprawie, w której zezwolenie nie może być udzielone, zachodzą wówczas negatywne przesłanki określone w art. 17 § 2 pkt 1–3 k.k.s., które nie pozwalają na złożenie wniosku o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności oraz uniemożliwiają tym samym prowadzenie negocjacji¹¹. Złożenie takiego wniosku jest bowiem wówczas czynnością bezskuteczną i w tej sytuacji nie może być brane pod uwagę, o czym należy pouczyć osobę składającą wniosek o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Nie można w takiej sytuacji przyjmować wniosku, prowadzić negocjacji ani żądać od wnioskodawcy określonych wpłat w sytuacji, gdy od samego początku wiadome jest, że wniosek jest bezprzedmiotowy ze względu na

⁷ J. Sawicki, *Obowiązki...*, s. 116.

⁸ *Ibidem*.

⁹ F. Prusak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, Kraków 2006, s. 291.

¹⁰ J. Sawicki, *Obowiązki...*, s. 123.

¹¹ *Ibidem*, s. 123.

okoliczności, o których mowa w art. 17 § 2 pkt 1–3 k.k.s.¹² Natomiast w sytuacji, kiedy nastąpi zmiana postaci czynu w toku postępowania przygotowawczego i tym samym możliwe będzie złożenie wniosku przez sprawcę, to wówczas należy go o tym pouczyć¹³.

O możliwości złożenia wniosku podejrzany powinien być pouczony po ogłoszeniu zarzutów, czyli wówczas, kiedy postępowanie przygotowawcze wkroczy w fazę *in persona* lub też gdy przed pierwszym przesłuchaniem w charakterze podejrzanego zostanie poinformowany o treści zarzutów (art. 142 § 2 k.k.s.). Jeżeli zaistnieje taka sytuacja, że sprawca nie będzie w sposób właściwy zapoznany ze swoimi uprawnieniami, to wówczas nie będzie mógł złożyć wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Dlatego też ustawodawca nakłada na ograny finansowe i niefinansowe prowadzące postępowanie przygotowawcze obowiązek pouczenia podejrzanego o jego obowiązkach i uprawnieniach na piśmie przed pierwszym przesłuchaniem¹⁴.

Uprawnienie do złożenia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest ograniczone terminem. Wniosek sprawca może zgłosić po przedstawieniu zarzutów do czasu wniesienia przez organ procesowy aktu oskarżenia do sądu. Zatem wynika z tego, że wniosek o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności może być złożony w każdym czasie trwania postępowania przygotowawczego, także po zaznajomieniu podejrzanego z materiałami sprawy. Ponowne złożenie wniosku jest możliwe w razie zwrotu sprawy przez sąd do uzupełnienia postępowania przygotowawczego a także wówczas, kiedy prokurator, któremu przekazano do wniesienia akt oskarżenia wydał zarządzenie o uzupełnieniu dochodzenia¹⁵.

Przepis art. 144 k.k.s. przyznaje sprawcy uprawnienie do cofnięcia wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Wynika to z faktu, że instytucja ta jest formą konsensualnego rozstrzygnięcia konfliktu powstałego na tle popełnienia przez sprawcę czynu zabronionego. Cofnięcie wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności polega na złożeniu oświadczenia, które może nastąpić na piśmie lub ustnie do protokołu. Zgodnie z treścią art. 144 § 2 k.k.s. ponowne złożenie wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności jest niedopuszczalne, a sprawca w tym przypadku o takim obostrzeniu powinien być pouczony. Cofnięcie wniosku jest możliwe nie później niż po upływie miesiąca od jego złożenia, a termin ten jest swoistym zabezpieczeniem przed pochopnym cofnięciem wniosku przez sprawcę¹⁶.

¹² T. Grzegorzczak, *Kodeks karny skarbowy. Komentarz*, wyd. 4, Warszawa 2009, s. 590-591.

¹³ J. Sawicki, *Obowiązki...*, s. 123.

¹⁴ *Ibidem*, s. 124.

¹⁵ T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 591-592.

¹⁶ J. Sawicki, *Obowiązki...*, s. 127.

Kodeks karny skarbowy w art. 17 § 1 określa pozytywne przesłanki zastosowania instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności. Są one następujące:

- 1) wina sprawcy i okoliczności popełnienia przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego nie budzą wątpliwości;
- 2) uiszczenie w całości wymagalnej należność publicznoprawnej, jeżeli w związku z przestępstwem skarbowym lub wykroczeniem skarbowym nastąpiło uszczuplenie tej należności;
- 3) uiszczenie przez sprawcę kwoty odpowiadającej, co najmniej najniższej karze grzywny grożącej za dany czyn zabroniony;
- 4) wyrażenie przez sprawcę zgody na przepadek przedmiotów, co najmniej w takim zakresie, w jakim ten przepadek jest obowiązkowy, a w razie niemożności złożenia tych przedmiotów – uiszczenie ich równowartości pieniężnej;
- 5) uiszczenie, co najmniej zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania¹⁷.

Spełnienie wymogów podstawowych określonych także w art. 143 § 1–3 k.k.s. nie przesądza jeszcze o tym, że porozumienie sprawcy z finansowym organem postępowania przygotowawczego będzie zawarte. Jest to bowiem zaledwie minimum wymagań stawianych sprawcy, który chce skorzystać z dobrodziejstwa instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności. Finansowy organ postępowania przygotowawczego może także określić maksimum wymagań potrzebnych do zastosowania instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności. Negocjując poszerzenie zakresu zobowiązań sprawcy, organ finansowy określa ostateczne obowiązki, jakie obowiązuje jest spełnić sprawca po uprzednim jego wysłuchaniu. Sam fakt wysłuchania nie oznacza, że organ musi dostosować się do propozycji sprawcy, powinien jednak uwzględnić okoliczności przedstawione przez niego¹⁸.

Zgodnie z treścią art. 146 § 2 k.k.s. finansowy organ postępowania przygotowawczego może nałożyć na sprawcę dodatkowe obowiązki, takie jak:

- 1) uiszczenie tytułem kary grzywny dodatkowej kwoty nieprzekraczającej jednak łącznie z kwotą już wpłaconą wysokości połowy sumy odpowiadającej górnej granicy zagrożenia ustawowego za dany czyn zabroniony;
- 2) wyrażenie zgody na przepadek przedmiotów nieobjętych wnioskiem sprawcy a w razie niemożności ich złożenia – uiszczenie równowartości pieniężnej tych przedmiotów;
- 3) uiszczenie pozostałych kosztów postępowania.

¹⁷ J. Sawicki, *Zaniechanie...*, s. 194.

¹⁸ J. Sawicki, *Obowiązki...*, s. 128-133.

3. Uiszczenie kwoty tytułem kary grzywny

Obowiązkiem sprawcy koniecznym do zastosowania instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności – zgodnie z treścią art. 17 § 1 pkt 2 k.k.s. – jest wymóg, aby sprawca uiścił kwotę odpowiadającą co najmniej najniższej karze grzywny grożącej za dany czyn. Wynikiem takiego unormowania ma być fakt wpłacenia przez sprawcę ustalonej w wyniku negocjacji z organem procesowym pewnej kwoty pieniężnej tytułem kary grzywny. Jest to dolegliwość o charakterze materialnym. Kwotę należy uiścić najpóźniej w chwili składania wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Ustawodawca wskazuje, że kwota ta, co prawda o charakterze penalnym, nie jest karą grzywny, lecz wpłacana jest niejako zastępczo¹⁹. Kodeks karny skarbowy przewiduje karę grzywny za wykroczenia skarbowe zawsze w granicach od jednej dziesiątej wysokości minimalnego wynagrodzenia (art. 48 k.k.s.), a za przestępstwa skarbowe w wysokości co najmniej 10 stawek dziennych, przy czym jedna stawka dzienna wynosi nie mniej niż 1/30 minimalnego wynagrodzenia. Zgodnie z art. 143 § 1 pkt 2 k.k.s. sprawca składając wniosek o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności tytułem kary grzywny, winien uiścić kwotę odpowiadającą co najmniej 1/3 minimalnego wynagrodzenia, a za wykroczenie skarbowe kwotę odpowiadającą co najmniej 1/10 tego wynagrodzenia. Zatem sprawca realizując przesłanki art. 17 § 1 pkt 2 k.k.s., obowiązany jest uiścić należności na podstawie art. 143 k.k.s. Ważnym aspektem jest również to, czy na płaszczyźnie przestępstwa skarbowego i wykroczenia skarbowego należy dokonywać różnicowania w postaci stawek dziennych w przypadku przestępstwa i stawek kwotowych w przypadku wykroczenia. W tym miejscu należy zgodzić się ze stanowiskiem prezentowanym przez Janusza Sawickiego, który uważa, że właściwym sposobem oznaczenia tego obowiązku jest podanie kwoty, jaką uiścił sprawca przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego, ubiegając się o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności²⁰. Należy również podkreślić, że w odróżnieniu od obowiązku określonego w art. 17 § 1 pkt 1 k.k.s. sprawca zgodnie z treścią art. 17 § 1 pkt 2 k.k.s. musi samodzielnie zrealizować obowiązek uiszczenia grzywny i nie może zrobić tego za niego inna osoba.

Uwagę zwraca problem podnoszony w doktrynie, a związany z wysokością kary grzywny. Grzywna zgodnie z art. 143 § 1 pkt 2 k.k.s. należy do zakresu podlegającego negocjacom i stanowi punkt porozumienia. Minimalne wymagania co do kwoty grzywny są tak niskie, że finansowy organ postępowania przygotowawczego uzależnia wniesienie wniosku od uiszczenia tytułem kary grzywny dodatkowej kwoty²¹. Organ

¹⁹ I. Zgoliński, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w prawie karnym skarbowym*, Warszawa 2011, s. 97-98.

²⁰ J. Sawicki, *Zaniechanie...*, s. 198-199.

²¹ *Ibidem*, s. 244.

finansowy na podstawie tego przepisu może żądać stosownych dopłat ponad kwotę już uiszczoną, które mogą łącznie sięgać połowy sumy odpowiadającej górnej granicy grzywny za dane przestępstwo lub wykroczenie skarbowe²². Biorąc pod uwagę wykroczenia skarbowe, to sprawa jest prosta, ponieważ górna granica grzywny jest taka sama dla wszystkich czynów, tj. 20-krotność minimalnego wynagrodzenia, więc może to być łącznie kwota w wysokości 10-krotności minimalnego wynagrodzenia. Przy przestępstwach skarbowych sprawa jest bardziej złożona ze względu na przyjęty w ustawie system stawek dziennych, co powoduje zróżnicowany na tym tle podgląd określania tej kwoty. W uproszczeniu chodzi tu o kwotę, która łącznie z kwotą już uiszczoną odpowiada iloczynowi połowy stawek dziennych grzywny, jaką jest zagrożone dane przestępstwo skarbowe i ustalonej przez organ procesowy wysokości jednej stawki dziennej²³.

4. Zgoda na przepadek przedmiotów

Kolejnym obowiązkiem sprawcy zgodnie z treścią art. 17 § 1 pkt 3 k.k.s. jest to, że sprawca przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego w przypadku ubiegania się o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności wyraża zgodę na przepadek przedmiotów co najmniej w takim zakresie, w jakim ten przepadek jest obowiązkowy. W razie niemożności złożenia tych przedmiotów – uiszcza ich równowartość pieniężną²⁴. Należy również zwrócić uwagę na treść art. 31 § 3 k.k.s., określający przypadki, w których nie orzeka się przepadków przedmiotów. Jeżeli w sprawie istnieją przesłanki, które umożliwiają orzeczenie przepadku przedmiotów, a sprawca chce poddać się dobrowolnie odpowiedzialności – musi wyrazić zgodę na przepadek przedmiotów. Natomiast jeżeli w sprawie występuje sytuacja, w której nie można wykonać przepadku, to wówczas sprawca powinien uiścić kwotę ich równowartość pieniężnej, chyba że zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 31 § 3 pkt 1–2 k.k.s.²⁵ Jeżeli orzeczenie przepadku przedmiotów zgodnie z przepisami nie jest obowiązkowe, to zgodnie z art. 143 § 3 k.k.s. sprawca może: ograniczyć wyrażenie zgody na przepadek, a w razie niemożności złożenia tych przedmiotów – uiścić równowartość pieniężną tylko niektórych przedmiotów zagrożonych przepadkiem albo złożyć wnioski o całkowite zaniechanie orzeczenia przepadku przedmiotów lub uiszczenia ich równowartości pieniężnej. Każdorazowo należy ustalić, czy za popełnione przestępstwo lub wykroczenie skarbowe ustawa przewiduje środek karny w postaci obligatoryjnego przepadku przedmiotów,

²² T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 604

²³ J. Sawicki, *Zaniechanie...*, s. 245.

²⁴ J. Zgoliński, *op. cit.*, s. 104.

²⁵ J. Sawicki, *Zaniechanie...*, s. 200.

ponieważ jeżeli ustawa to nakazuje, to wówczas niezbędne będzie wyrażenie zgody przez sprawcę na ten przypadek²⁶.

Finansowy organ postępowania przygotowawczego może też, zgodnie z dyspozycją art. 146 § 2 pkt 2 k.k.s., zażądać wyrażenia przez sprawcę zgody na przypadek przedmiotów nieobjętych wnioskiem sprawcy, a w razie niemożności ich złożenia – uiszczenia równowartości tych przedmiotów, chyba że przypadek dotyczy przedmiotów, którymi obrót jest zabroniony. Zgodnie z unormowaniem art. 146 § 2 pkt 2 k.k.s. przedmiotem negocjacji między finansowym organem postępowania przygotowawczego a sprawcą może być zakres zgody na orzeczenie przypadku przedmiotów, ale tylko w takim zakresie, w jakim przypadek ten nie jest obowiązkowy²⁷.

5. Uiszczenie kosztów postępowania

W art. 17 § 1 pkt 4 k.k.s. określa jeszcze jeden obowiązek sprawcy, od którego ustawodawca uzależnia możliwość zastosowania procedury zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności. Według tego przepisu sprawca obowiązany jest uiścić co najmniej zryczałtowaną równowartość kosztów postępowania, a wymóg ten powinien być zrealizowany łącznie z pozostałymi warunkami²⁸. Sprawca składając wniosek o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, jest zobligowany wpłacić do organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze co najmniej określoną sumę pieniężną, która stanowi ryczałt przybliżonych kosztów postępowania. Wysokość ryczałtu reguluje inny akt normatywny i jest to rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 grudnia 2005 r. w sprawie wysokości zryczałtowanych kosztów postępowania związanych ze zgłoszeniem wniosku o zezwolenie na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w sprawach o przestępstwa skarbowe i wykroczenia skarbowe²⁹. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości ustala je w ruchomej wysokości, tj. 1/12 minimalnego wynagrodzenia przy wykroczeniach skarbowych i na 1/10 minimalnego wynagrodzenia przy przestępstwach skarbowych. Zgodnie z tym wydaje się, że decydować ma minimalne wynagrodzenie z daty zgłoszenia wniosku, ponieważ są to zryczałtowane koszty „związane ze zgłoszeniem wniosku”³⁰. Ponadto treść art. 143 § 6 k.k.s. podaje pewien schemat ustalenia ryczałtu mówiąc, że przy określaniu wysokości winno brać się pod uwagę

²⁶ I. Zgoliński, *op. cit.*, s. 107.

²⁷ J. Sawicki, *Zaniechanie...*, s. 247.

²⁸ D. Świecki, *Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w kodeksie karnym skarbowym*, „Przeгляд Sądowy” 2001, nr 3, s. 110.

²⁹ Dz. U. Nr 244, poz. 2074.

³⁰ J. Sawicki, *Zaniechanie...*, s. 201.

przeciętne wydatki finansowego organu postępowania przygotowawczego poniesione w związku z jego rozpoznaniem³¹. Biorąc pod uwagę ten obowiązek, należy stwierdzić, że jest on warunkiem koniecznym do tego, aby organ prowadzący postępowanie przygotowawcze zainicjował w ogóle działania zmierzające do uzyskania zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności.

W obecnym stanie prawnym w zakresie zryczałtowanych kosztów postępowania ustawodawca posługuje się określeniem, „co najmniej zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania”. Taki zapis pozwala, aby finansowe organy postępowania przygotowawczego od sprawcy żądały rzeczywistych kosztów postępowania związanych z udzieleniem zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, a nie tylko, jak było to wcześniej, kosztów zryczałtowanych. Ponieważ w praktyce zdarzają się sytuacje, że ogólny koszt przeprowadzonego postępowania przygotowawczego będzie znacząco odbiegał od kosztów wynikających z ryczału. Taka zresztą była intencja zmian k.k.s nowelą z 2005 roku w zakresie art. 17 § 1 pkt 4. Pojawienie się wymogu uiszczenia zryczałtowanych kosztów przy użyciu sformułowania „co najmniej” umożliwiła finansowym organom postępowania przygotowawczego w przypadku pojawienia się kosztów znacznie przewyższających ryczałt żądać od sprawcy ponad minimum, jakie zostało określone w akcie wykonawczym, czyli w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości³².

Reasumując, rzeczywiste koszty postępowania przygotowawczego w ujęciu przedmiotowym procesu negocjacji dają finansowemu organowi procesowemu uprawnienie pozwalające na żądanie od sprawcy kosztów ponad wyznaczone minimum. Oznacza to, że sprawca ma początkowo uiszczyć co najmniej zryczałtowane koszty procesu. Jednak w sytuacji, gdy koszty te będą wyższe ze względu na np. wynagrodzenia za opinię biegłych, to organ może uzależnić swoje wystąpienie do sądu o udzielenie zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności od uzupełnienia ich przez sprawcę. Finansowy organ postępowania przygotowawczego został więc wyposażony w możliwość domagania się od sprawcy zapłaty niepokrytych kosztów postępowania³³.

6. Podsumowanie

Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności w prawie karnym skarbowym jest instytucją, która zastępuje typową reakcję karną. Może być stosowana do sprawców przestępstw skarbowych lub wykroczeń skarbowych o mniejszej dolegliwości społecznej,

³¹ I. Zgoliński, *op. cit.*, s. 108.

³² J. Sawicki, *Zaniechanie...*, s. 202.

³³ *Ibidem*, s. 248.

zagrożonych karą grzywny. Umieszczenie instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności w części materialnej dotyczącej zaniechania ukarania sprawcy oraz wśród środków karnych i części procesowej budzi wątpliwości co do określenia jej charakteru. Należy zgodzić się z poglądem, że dobrowolne poddanie się odpowiedzialności powinno być przesunięte z katalogu środków karnych, ponieważ w obecnym kształcie brak jest przejrzystości norm w tym zakresie³⁴. Sama instytucja dobrowolnego poddania się odpowiedzialności jest dla sprawcy swoistym dobrodziejstwem, przy spełnieniu omawianych obowiązków. Niewątpliwie korzyścią jest brak wpisu w Krajowym Rejestrze Karnym oraz wyłączenie recydywy skarbowej.

Przedstawiona analiza regulacji poszczególnych obowiązków sprawcy, podlegających negocjacom z finansowym organem postępowania przygotowawczego w ramach dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, pozwala zwrócić uwagę na te aspekty prawne, których znowelizowanie powinno przyczynić się do lepszego funkcjonowania tej instytucji w praktyce.

W tym miejscu należy zasygnalizować, że art. 143 § 1 k.k.s. powiela dodatkowo przesłanki dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, które są wskazane w art. 17 § 1 k.k.s. i podobnie jak w przypadku umiejscowienia instytucji w systemie środków karnych nasuwa wątpliwości co do charakteru tych przesłanek. Skoro pozytywne przesłanki dobrowolnego poddania się odpowiedzialności zostały już uregulowane w części materialnej ustawy, to wydaje się niepotrzebne ich powielenie w części dotyczącej procesu.

Innym problemem są trudności związane z określeniem połowy sumy odpowiadającej górnej granicy ustawowego zagrożenia za dany czyn, która wynika z przyjętego skandynawskiego modelu kary grzywny³⁵, zwanego potocznie stawkowym. W tej materii należałoby podjąć próbę zmiany modelu, co z pewnością wpłynie na większą przejrzystość.

Należy również zastanowić się nad rzeczywistymi kosztami postępowania. W obecnym stanie prawnym taka regulacja może w niektórych przypadkach – ze względu na rzeczywiście wysokie koszty postępowania na etapie negocjacji – doprowadzić do sytuacji cofnięcia wniosku. Przyczynę tego należy upatrywać w statucie majątkowym osób podejrzanych. Z tych względów należałoby zastanowić się nad zmianą przepisów, czyniąc je bardziej elastycznymi (na korzyść sprawcy), albo przekazać tę kwestię do decyzji sądu.

³⁴ J. Sawicki, [w:] J. Sawicki, G. Skowronek, *Prawo karne skarbowe. Zagadnienia materialnoprawne, procesowe i wykonawcze*, Warszawa 2017, s. 121.

³⁵ I. Zgoliński, *op. cit.*, s. 98.